

УДК 325.2

Люба О.О.

Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна

ПЕРСПЕКТИВИ ТА НАСЛІДКИ МІГРАЦІЇ НА ЗАХІДНИХ БАЛКАНАХ

Розглядаються причини й особливості сучасної міграційної кризи на Балканах. Увага акцентується на стихійності, масштабності та транзитному характерові сучасних міграційних потоків через «балканський коридор». Робиться висновок щодо незворотності етнокультурної та релігійної трансформації європейського простору. Підкреслюється необхідність реформування європейської міграційної системи та переформатування міграційної політики на периферії Європейського Союзу.

Ключові слова: міграційна криза, «балканський маршрут», біженці.

Любая Е.А.

ПЕРСПЕКТИВЫ И ПОСЛЕДСТВИЯ МИГРАЦИИ НА ЗАПАДНЫХ БАЛКАНАХ

Рассматриваются причины и особенности современного миграционного кризиса на Балканах. Внимание акцентируется на стихийности, масштабности и транзитном характере современных миграционных потоков через «балканский коридор». Делается вывод о необратимости этнокультурной и религиозной трансформации европейского пространства. Подчеркивается необходимость реформирования европейской миграционной системы и переформатирования миграционной политики на периферии Европейского Союза.

Ключевые слова: миграционный кризис, «балканский маршрут», беженцы.

Lyuba O.

PROSPECTS AND CONSEQUENCES OF MIGRATION IN THE WESTERN BALKANS

The author considers the causes and features of the modern migration crisis in the Balkans. Attention is focused on the spontaneity, magnitude and the transitional nature of the contemporary waves of migration through the «Balkan corridor». The author concludes that the processes of the ethno-cultural and religious transformation of the European space are irreversible. The necessity of the reform of the European migration system and reformatting of the migration policies on the periphery of the European Union is underlined.

Key words: migration crisis, «Balkan route», refugees.

Міграція населення у середині 20-х рр. ХХІ ст. набуває характеристики масового хвилеподібного міжконтинентального переміщення людей. Масштаби, особливості плину та загрози, що несе в собі це явище, ставить питання міграції у розряд першочергових на порядку денному багатьох сучасних держав. Балканські країни, які є місцем перетину трьох континентів, лишаються одним із найпопулярніших сучасних маршрутів для мігрантів з Близького Сходу та Північної Африки. Складність управління міграційними переміщеннями, соціально- економічне

навантаження та проблеми для суспільств, що приймають мігрантів, актуалізує питання наукових розвідок та аналізу досвіду країн-реципієнтів і країн-накопичувачів для української держави. Аналізу міграційних процесів на Західних Балканах присвячені роботи багатьох дослідників, серед яких - О.Гуськова, В.Лукич, О.Пономарьова, О.Потьомкіна, К.Новокович, О.Скопич, А.Філімонова.

У минулому році світова спільнота зіткнулася з найбільш масштабною міграцією біженців з часів Другої світової війни. Дослідники сучасних міграційних процесів відзначають такі особливості сучасної міграційної кризи, як, по-перше, злиття декількох міграційних потоків – легальної та

нелегальної економічної міграції та біженців в один потужний потік [1]. Внаслідок цього національно-етнічний склад населення суспільств-реципієнтів поповнюється сирійцями (їхня частка у загальному потоці мігрантів становить близько 30%), єгиптянами, лівійцями, нігерійцями, афганцями, пакистанцями та представниками інших етноспільнот переважно ісламського віросповідання. По-друге, орієнтація мігрантів і біженців на найбільш розвинені країни Західної Європи свідчить про досить високий ступінь їхньої інформованості (через ЗМІ, формальні і неформальні інформаційні мережі етнічних діаспор, Інтернет і засоби мобільного зв'язку) про умови життя, соціально-економічну підтримку, яка надається в тій чи іншій країні Євросоюзу. По-третє, посилення нелегальної міграції, що збільшує загрозу національній безпеці країн ЄС. Хаос, викликаний поточною міграційною кризою, створює сприятливі умови для проникнення терористичних груп (емісарів Ісламської держави, Аль-Каїди, Хезболли та інших радикальних ісламістських угруповань) в країни ЄС і підвищує ризик терактів. Запобіжні заходи у боротьбі з міграційною кризою та спроби керівництва європейських країн призупинити міграційний потік не виявили належної ефективності.

Події останніх років красномовно свідчать не лише про поразку політики мультикультуралізму в Європі, а й недосконалість міграційної політики країн ЄС, адже країни – члени ЄС так і не змогли домовитися між собою про більш глибоку інтеграцію в міграційній сфері. Існуючі на сьогодні Шенгенські угоди (1985 та 1990 рр.), Дублінська конвенція (1997 р.) говорять лише про деякі мінімальні стандарти в справі прийому біженців і процедур, яким повинні бути піддані особи, що просять притулку. Гаазька (2004 р.) і Стокгольмська (2010-2014 рр.) програми пропонують тільки стандарти співпраці. Більш того, Дублінська конвенція особливу відповідальність покладає саме на ті країни, які стали першими країнами ЄС для іммігранта, що потребує від них акумулювання значних фінансових, технічних і людських ресурсів.

Міграційна політика Євросоюзу, що відмовляється від принципу будь-якої форми колективної ідентичності, призвела до загострення етносоціальних конфліктів. Принципи толерантності, прав людини і мультикультуралізму вимагають від влади європейських країн надання мігрантам

максимальних свобод і натомість не вимагають ніяких зобов'язань. Внаслідок цього на сьогодні, в Європі відмічається тенденція критичного збільшення мігрантів з Близького Сходу, які за фактом є носіями архаїчної свідомості, рис домодерної ментальності, правил життя і поведінки згідно з законами шаріату, що не вписується у сталий культурний тип сучасного європейця. Новоприбулі емігранти як носії ісламської культурної традиції не є новим явищем для Європи, але за довгий час свого перебування в європейських країнах вони не лише змогли зберегти свої традиції, а й фактично організують власні анклавні і навіть диктують свої правила. Більше того, кількість ісламізованих європейців відчутно збільшується.

Таким чином, до наслідків міграційної політики Євросоюзу в 2015 році можна віднести:

- 1) порушення балансу між корінними європейцями та мігрантами;
- 2) розширення соціокультурного поля ісламсько-арабського населення;
- 3) поява фактично живильного середовища для утворення структур радикального ісламізму;
- 4) експансія ісламської культури на європейський соціокультурний простір.

Балканські країни на сьогодні є одним із регіонів найбільшого скупчення мігрантів зі Сходу. Наразі південний схід Європи ризикує стати експортером нестабільності і потрапити у пастку, в якій вже опинявся в недалекому минулому. Серед причин масового міжконтинентального переміщення людей були світові війни, Велика депресія, період деколонізації. Сучасний міграційний бум є кумулятивним ефектом взаємодії низки чинників: поглиблення процесу соціальної нерівності та зубожіння в багатьох країнах і, як наслідок, загострення політичної ситуації в цілому; громадянські війни, міжетнічні та релігійні конфлікти тощо. Тригером «міграційного цунамі» в ЄС, так званім «балканським коридором» – через Туреччину, Грецію, Сербію, Хорватію, Словенію, Угорщину – стала тривала війна у Сирії, нестабільна політична та соціально-економічна ситуація у Лівії, Афганістані, Іраку та інших державах Близького Сходу. Події останнього десятиліття свідчать, що практика насильницького повалення «диктаторських» політичних режимів (Югославія, Лівія, Ірак та ін.), які так чи інакше не догодили певним глобальним політичним гравцям, все більше поглиблює розбіжності серед міжнародного співтовариства,

провокує гонку озброєнь, що зрештою призводить до збільшення потоків біженців та загострення міжнародної ситуації в цілому.

Біженці, які за визначенням Конвенції ООН (1951 р.), є «особами, які через обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за ознакою расової належності, релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи чи політичних поглядів, знаходяться за межами країни своєї національної належності і не в змозі користуватися захистом цієї країни або не бажають користуватися таким захистом унаслідок таких побоювань; або, не маючи визначеного громадянства і знаходячись за межами країни свого колишнього місця проживання в результаті подібних подій, не можуть чи не бажають повернутися до неї внаслідок таких побоювань» [2] – особлива категорія мігрантів. Загроза масового виходу людей із районів, охоплених тривалими внутрішньо- та міждержавними конфліктами, на жаль, не знижується. Більш того, інтенсивність, як і кількість збройних конфліктів у світі зростає (наприклад, конфлікт у Сирії, Південному Судані, Україні). За даними прикордонного агентства ЄС Frontex, в 2015 р. в Євросоюз прибуло 1,8 млн. мігрантів [3], а в 2016 р., згідно з прогнозами Міжнародної організації з міграції (МОМ), очікується прибуття ще близько 1 млн. чоловік [4].

Традиційно основним центром тяжіння для мігрантів протягом останніх п'ятидесяти років була Німеччина. Вона приймала близько 35 % всіх мігрантів, що припадають на ЄС. Відповідно, Франція приймала близько 19%, Великобританія – близько 12 %, Швейцарія – 7%, Італія – 6 %, Бельгія та Іспанія близько 4,0% [5]. За даними Евростату, головною метою мігрантів сьогодні є дістатися Австрії, Німеччини, Швейцарії, та ін. розвинутих країн Європи [6], де вони мають намір почати нове життя, отримати європейську освіту і пустити

коріння. Згідно з положеннями Женевської конвенції про статус біженців (1951 р.) та її Протоколу (1967 р.), сторони, які підписали документи, повинні в індивідуальному порядку розглядати кожне прохання про притулок. Однак масштаб сучасної міграції все більш нагадує «велике переселення народів», і європейські країни виявляються неготовими як до кількості мігрантів, так і до її якісної складової. Слід відзначити і відсутність єдиної концепції щодо розподілу біженців по країнах ЄС, проблеми пов'язані з фінансуванням, облаштуванням тощо. Минулий рік, напевно, увійде в історію міграції як період безпрецедентної міграційної кризи на південних і південно-східних кордонах Європи.

Не випадково, досить «популярним» маршрутом серед біженців, які прагнуть дістатися до Європи, став саме шлях через Балкани. Західно-Балканський маршрут включає два основних міграційних потоки: перший – з країн Західних Балкан (Албанія, Боснія і Герцеговина, Чорногорія, Сербія та колишня Югославська Республіка Македонія); другий – мігранти, які перетинають болгаро-турецький або греко-турецький кордони та через Західні Балкани прямують до Угорщини (переважно громадяни Пакистану, Афганістану, Алжиру, країн на південь від Сахари). Згідно з даними прикордонного агентства ЄС Frontex, у 2015 р. цим маршрутом на шляху в Європу скористалися понад 870 тис. мігрантів [7].

Починаючи з 2014 р. європейські країни провели ряд заходів з укріплення морських кордонів Європи. Саме тому «балканський маршрут» (див. рис. 1 [8]) лишається найбільш реальною альтернативою (у тому числі і для нелегальної міграції), не зважаючи на те, що ЄС продовжує вкладати значні кошти у зміцнення прикордонного режиму на своїх сухопутних рубежах.

Рисунок 1.

Міграційний натиск, який наразі переживають балканські країни, а саме Греція, Македонія, Сербія, Хорватія, Словенія та Угорщина, може спричинити нову хвилю дестабілізації в міжнародних і релігійних відносинах у регіоні. Слід зауважити, що міжетнічний конфлікт на Балканах, який став найбільш кровопролитним в Європі другої половини ХХ століття, вплинув як на геополітичну, так і на національно-релігійну ситуацію в регіоні. Черга війн на Балканах породила, згідно з даними ООН, понад десять мільйонів біженців і переселенців з території колишньої Югославії.

Як відзначає російська дослідниця А.Язькова, протягом 1990-х р. проблема біженців, соціально незахищених вимушених переселенців, жертв збройних зіткнень, а також озброєних осіб і угруповань, які переміщувалися з країни в країну, лишалася найважливішим деструктивним фактором на Балканах. Згідно з оцінками ООН, на початку 1994 р. чисельність таких «груп ризику» в постюгославських республіках досягла 4135 тис. чоловік. У результаті військових дій в Боснії та Герцеговині лише на території Хорватії нараховувалося понад 300 тис. біженців, а їхня загальна чисельність перевищила в другій пол. 90-х років 600 тис. чоловік [9, с. 148].

За рахунок вимушеної міграції населення усередині самої Югославії істотно змінилася етнічна карта: зникли сербські анклавні в Хорватії, Боснії і Косові, натомість серби розселилися на територіях, раніше зайнятих іншими народами. Частина біженців з країн экс-Югославії сьогодні

продовжує повертатися на батьківщину. З іншого боку, новоутворені республіки колишньої Югославії зазнали суттєвих політичних і економічних трансформацій та отримали шанс долучитися до ЄС. Хорватія та Словенія, що вже є членами ЄС, Сербія, Македонія, Чорногорія та Албанія – кандидати на вступ до Євросоюзу, а також потенційний кандидат Боснія і Герцеговина по-своєму намагаються розв'язувати проблеми біженців – як своїх, так і чужих.

Наразі основними балканськими країнами-донорами мігрантів є Албанія та Косово. Македонія, Сербія, Хорватія та інші балканські держави – країни транзитної міграції. Згідно з даними Євростату, за перше півріччя 2015 р. притулку в ЄС з країн Західних Балкан попросили 120 тис. чол. (більшість з Косова та Албанії), які склали другу за чисельністю групу, після біженців з Сирії [6]. Серед основних причин еміграції з Албанії та Косова: високий рівень безробіття, бідність, відсутність перспектив та ефективних економічних реформ, корумпованість політико-адміністративного корпусу, зневіра громадян у політичні партії, парламент та уряд, стійке переконання косоварів у тому, що в європейських країнах можна покращити рівень свого життя.

Албанія протягом сорока років проводила політику ізоляціонізму, була однією з найбідніших країн в Європі. Відкриття кордонів у другій половині 1980-х рр. призвело до масової міграції албанців (до 20 %) перш за все в сусідні країни – Грецію та Італію. Після падіння режиму Е. Ходжі, взявши курс на євроінтеграцію в 1992 р., албанці обрали для міграції Німеччину, США, Канаду та Австралію. З 2010 р.

Албанія отримала преференції у вигляді безвізового режиму для відвідування її громадянами країн ЄС з туристичною метою, що суттєво вплинуло на міграційну рухливість албанського населення. До 2004 р. через Албанію проходив один із основних в Південно-Східній Європі транзитних маршрутів в напрямку країн ЄС. У результаті цього міграція з Албанії стала джерелом занепокоєння не тільки для самої країни, але і для її сусідів. У червні 2014 р. країна отримала офіційний статус країни-кандидата на вступ до ЄС і на часі, намагається активно взаємодіяти з європейськими країнами щодо вирішення міграційної кризи в рамках спільного європейського плану.

У Косові основна міграційна хвиля бере початок з кінця 90-х років. У результаті косовського конфлікту (1998-1999 рр.) відбулося масове переселення населення (здебільшого албанців, сербів та чорногорців). Дослідники наводять приблизні цифри щодо косовських біженців. За час бомбардувань СРЮ авіацією НАТО в березні – червні 1999 р. Косово і Метохію покинули близько 100 тис. сербів і чорногорців, а на кінець 1999 р. ця цифра складала 250 тис. сербів і чорногорців [10, с. 679]. Велику частку серед вимушених переселенців склали і албанці, які переселялися в Македонію (понад 200 тис. чол.) та Албанію. Загострення сербо-албанських відносин у березні 2004 р. призвело до нового всплеску міграції. Згідно з даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, у 2009 р. в край повернулися приблизно 700 чол., в 2010 р. – близько 800 чол., у 2013 р. лише 54 особи. У червні 2013 р. в Сербії знаходилися 210 тис. переміщених осіб з Косова і Метохії [тамо само].

Косово визнали понад 100 країн, хоча деякі, зокрема, Іспанія, Росія, Китай, Індія і Румунія відмовляються це робити, вважаючи, що не можна визнати незалежність країни, що відкололася від іншої держави. Проте наприкінці семи років незалежності Косово швидше нагадує країну, що не відбулася. На сьогодні рівень безробіття в Косово перевищує 45 %, а відсутність перспектив для молоді є основним мотивом для міграції на Захід. Масова міграція косоварів у період 2014-2015 рр. (згідно зі зведеними даними понад 100 тис. чол., тоді як населення всього краю Косово і Метохія – менше 2 млн. чоловік) стала можливою завдяки Брюссельській

угоді між Белградом і Приштіною, якою гарантовано свободу пересування сербам і косоварам в обох країнах. Основний напрямок міграційного руху албанців – північ Сербії, Воєводіна, звідки вони намагаються проникнути в Угорщину, Австрію, Німеччину. У МЗС Сербії відкрито висловлюється думка щодо безпосередньої причетності Євросоюзу до створення проблеми біженців з Косова та його зобов'язань перед ними. Згідно з даними Федерального відомства Німеччини у справах міграції та біженців (БМФ), у січні 2015 р. жителі Косова зайняли друге місце за кількістю запитів (більше заявок подали тільки сирійці) на притулок в Німеччині [11]. Згідно з даними Посольства Німеччини в Приштіні щомісяця Косово залишають 20-30 тис. чоловік [12].

Слід відзначити, що лише невеликий відсоток біженців із Західних Балкан, здебільшого албанців, отримують притулок в ЄС. Наприклад, у Швеції згідно зі статистикою, тільки близько 3% отримують право залишитися, тоді як решта прохань про притулок класифікуються як «явно необґрунтовані». У рідкісних випадках рішення приймаються протягом двох-трьох тижнів. Найчастіше справи знаходяться на розгляді в міграційних відомствах по кілька місяців. В умовах сучасної міграційної кризи з метою зменшення потоку мігрантів з країн колишньої Югославії деякі держави ЄС почали у пожежному порядку вводити положення про повернення і навіть примусову висилку на батьківщину біженців до країн, які наразі визнані «безпечними»¹ [13]. У зв'язку з тим, що Європейська комісія має намір внести до списку «безпечних країн» Албанію, Косово та Чорногорію і зробити цей список єдиним для всіх країн ЄС, албанці отримують статус «економічний мігрант» і щодо них вживаються екстрені заходи, а саме повернення, згідно з документами «на батьківщину».

На нашу думку, навіть ускладнення процедури отримання притулку та надання статусу біженця для вихідців з балканських країн не вплинуть на наміри албанців емігрувати з Албанії та Косово. Для цього потрібні більш дієві механізми впливу та контролю міграційною рухливістю в цих країнах. З боку керівництва Албанії наразі

¹ Боснія і Герцеговина, Македонія і Сербія були включені до «переліку безпечних для життя країн» в 2014 р.

робляться кволі спроби змінити цю тенденцію (залучення висококваліфікованих фахівців з країн ЦСЄ, фінансові стимули для повернення висококваліфікованих кадрів і студентів), адже на кону – членство в ЄС.

Національна політика Хорватії по відношенню до біженців зараз визнається зразковою в країнах колишньої Югославії. Зазначимо, що за роки незалежності країна досягла значних успіхів у регулюванні міграції, наданні притулку та пов'язаних з цим питань у контексті гармонізації своїх внутрішніх законів із законодавством ЄС. Хорватія керує міграцією відповідно до принципів свободи пересування, солідарності та гуманності, забезпечуючи дотримання прав людини і основних свобод мігрантів, які перебувають на легальних засадах у країні [14].

Після приєднання до ЄС, важливим напрямком міграційної політики стала репатріація і трудова міграція. Хорватія відкрила кордони для сербів і хорватів, які виїхали в 1990-х рр., але зараз можуть допомогти економіці. Такий крок продиктований розумінням того, що промисловість країни останні роки переживає рецесію і ситуацію вдається переломити тільки за допомогою залучення висококваліфікованої робочої сили. Відзначимо, що значна частина репатріантів (хорватів і змішаних сербсько-хорватських сімей) не мають бажання та наміру повертатися на батьківщину, пам'ятаючи події війни. У результаті хорватсько-сербського конфлікту (1991-1995 рр.) з країни виїхало понад 500 тис. чол., з них 350 тис. осіб склали серби, понад 75 тис. – хорвати. У переважній більшості біженці з Хорватії осідали в ФРЮ, або виїжджали до США, Австралії, Канади. Згідно з даними ООН, якщо у проголошеній сербами у 1991-му р. на території Хорватії республіки Сербській Країні до початку війни серби склали 92% від загальної кількості населення, то в 1996-му їх залишалося лише 40% (близько 5,5 тис.чол.) [15]. Переписом біженців і переміщених осіб (1996 р.) на території Сербії в рамках Союзної Республіки Югославії було зафіксовано 330 123 біженця з території Хорватії. У 2001 р. в Сербії, згідно з даними аналогічного перепису, налічувалося 284 336 біженців [16].

Через відсутність гарантій стабільності та безпеки Боснія та Герцеговина лишається досить непривабливою для міграції. Наслідками Боснійської війни (1992-1995),

найбільш тривалої і кровопролитної в колишній Югославії, стала загибель близько 200 тис. осіб, а 2 млн. чол., що за переписом 1991 р. становило половину населення країни, стали біженцями. Найбільшу групу біженців за чисельністю склали серби (близько 800 тис. осіб) з районів Західної Герцеговини, Центральної і Західної Боснії [17, с. 832]. Згідно з даними ООН, тільки 3% біженців (з них 15 % сербів) повернулися до своїх домівок в Боснії, хоча після офіційного завершення війни пройшло вже майже 20 років. Низький відсоток репатріантів є, на нашу думку, показником зневіри населення щодо власної безпеки та гідних соціально-економічних умов.

Основною країною-реципієнтом для біженців на Балканах стала Сербія, яка посіла перше місце в Європі за кількістю біженців і вимушених переселенців. За даними сербського Комісаріату у справах біженців, по закінченні війн на території колишньої Югославії Сербія дала притулок близько 830 тис. особам [18, с. 137], більша частина з яких осіла у Воєводіна та Белграді. Водночас внутрішньо переміщені особи з Косово сконцентровані в центральній Сербії. З встановленням дипломатичних відносин між країнами колишньої Югославії одним із пріоритетних напрямків роботи з біженцями для сербської влади стало заохочення біженців до повернення на батьківщину.

Масовий наплив мігрантів з Сирії, Іраку, Лівії, Афганістану та ін. розколов сербське суспільство на два табори: прихильників європейських цінностей, які демонструють відсутність національних забобонів та вважають, що ліберальний підхід до біженців є нагодою довести свою «європейськість»; прибічників радикального погляду, які відстоюють думку щодо необхідності більш жорсткої міграційної політики. На думку останніх, основним завданням є забезпечення транзитного проїзду біженців через територію країни. Серед аргументів, які висувуються, – небезпека ісламізації православної Сербії, соціальні та економічні проблеми країни, необхідність розв'язання проблем біженців з країн колишньої Югославії, які до цього часу живуть у центрах для біженців і переміщених осіб. Про наміри біженців щодо «країн призначення» та використання балканських країн лише як «пункти тимчасового перебування» свідчить і статистика. За оцінками місцевих влад, у 2015 р. «балканським маршрутом» пройшли понад 800 тис. біженців, однак

заяви на отримання політичного притулку подали 1578 чол. у Македонії, 8 чол. у Сербії – 8, та 211 у Хорватії. Сумнівно, що Сербія і сусідня Македонія зможуть серйозно допомогти ЄС у вирішенні міграційної кризи. Адже за відсутністю коштів для того, щоб у великій кількості розміщувати біженців у себе або надати їм допомогу, створити для них задовільні умови для життя, ці країни потребують фінансової і та організаційної допомоги від Європейського союзу.

На початку 2015 р. балканські країни та Австрія конвенціювали загальну стратегію виходу з міграційної кризи. Було складено спільну заяву, за якою передбачається:

1) уніфікація правил реєстрації новоприбулих;

2) відмова в допуску на територію цих країн у разі відсутності документів або наданні біженцями підроблених документів.

Для того, щоб знизити тиск на Південноєвропейські держави, на які і припадає основний потік мігрантів, голова Європейської комісії Жан-Клод Юнкер виступив за введення для країн Євросоюзу квот на прийом біженців залежно від обсягу національного ВВП, чисельності населення, рівня безробіття і кількості іноземців, яким вже було надано притулок. Наразі ж балканські країни, щоб уникнути скупчення біженців на своїх територіях, почали відгороджуватися, закривати кордони та вводити обмеження з прийому мігрантів і біженців, пропускаючи тільки вихідців з певних країн, включаючи сирійців. Разом із тим, закриття «балканського маршруту», що призвело до посилення міграційного тиску на Балкани, може спричинити гуманітарні проблеми та нанести серйозний удар по бюджетах країн у цьому регіоні.

Біженці є особливою категорією мігрантів, адже вирвані з контексту звичного життя, вони змушені пристосуватися до нових умов, розпочинати нове життя. Успішність їхньої інтеграції в суспільство приймаючої країни вимагає кропіткої і щоденної роботи від представників влади, розуміння потреб і мотивів поведінки людей, їх культурних звичок і уявлень про навколишній світ, знання групової психології тощо. «Стара Європа», яка сповідує принципи ліберальної традиції, поки що досить спокійно реагувала на расово-етнічні зміни в населенні європейських країн (зростання питомої ваги змішаних шлюбів і тих, кого американська статистика кваліфікує як «Інші»). Беручи до уваги той факт, що

гострота міграційної кризи в Європі поки що не зменшується, приймаючі країни, перш за все, повинні сприяти створенню ефективного міграційного режиму на всіх рівнях. При цьому важливим напрямком має бути проведення роз'яснювальної роботи як серед мігрантів, так і місцевого населення приймаючих країн, формування у них толерантного ставлення та взаємоповаги, використовуючи ЗМІ, освітні установи та ін.

Розглядаючи поточну ситуацію з біженцями в ЄС, слід враховувати довгострокові тенденції сформованого тренду. Міграційна політика західноєвропейських країн у тому стані, в якому вона перебуває сьогодні, неминуче прирікає балканські країни на роль «сірої зони», яка повинна абсорбувати значну частину потоку біженців. Колишні югославські республіки, сателіти ЄС, які по суті є заручниками міграційної стратегії основних політичних гравців, стають своєрідною «пасткою» для мігрантів. Однак ми не виключаємо можливість утворення великих етнічних анклавів на територіях балканських країн, а відтак і загострення соціальної напруги на фоні економічних проблем та виникнення конфліктів на міжетнічному й міжрелігійному ґрунті. На наш погляд, від міграційної кризи виграють ті країни, де етнічні діаспори поважають традиції приймаючого суспільства та поводяться стримано, а політична, соціально-економічна система країн-реципієнтів перешкоджає проявам та поширенню дискримінації за расовою, етнічною, конфесійною приналежністю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Капица Л. Миграционный цунами в Европейском союзе [Електронний ресурс] / Л. Капица // Портал МГИМО. – 2015. – 21 сентября. – Режим доступу: <http://old.mgimo.ru/news/experts/document277067.phtml>.
2. Конвенция ООН о статусе беженцев (1951): принята Генеральной Ассамблеей ООН 28 июля 1951 года [Електронний ресурс]. – Веб-сайт ООН. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/refugees.shtml.
3. Western Balkans Risk Analysis Network Quarterly Report [Electronic resource]. – Frontex. – 2016. – 13 May. – Access mode: <http://frontex.europa.eu>. – Title from the screen.
4. About this report: DTM in the Mediterranean and beyond [Електронний ресурс]. – International Organization for Migration. – Режим доступу: <http://doe.iom.int/docs/Flows%20Compilation%202015%20Overview.pdf>.

5. Salt J. Current Trends in International Migration in Europe / J. Salt. – Strasbourg: Council of Europe, 2006. – 15 mars. – 36 p.
6. Asylum in the EU Member States. Number of first time asylum seekers down to fewer than 290 000 in the first quarter of 2016 [Електронний ресурс]. – Eurostat media support. – 2016. – 16 June. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7494855/3-16062016-BP-EN.pdf/>.
7. Profiting from misery – how smugglers bring people to Europe [Електронний ресурс]. – Frontex. – 2016. – 18 February. – Режим доступу: <http://frontex.europa.eu/features-stories/profitting-from-misery-how-smugglers-bring-people-to-europe-tQtYUH>.
8. Неманья Р. «Балканский маршрут» и альтернативы: куда хлынет поток беженцев [Електронний ресурс] / Р. Неманья, М. Филимонов // Deutsche Welle. – 2016. – 18 февраля. – Режим доступу: <http://dw.com/p/1Hx1V>.
9. Косово: Международные аспекты кризиса / под ред. Д.Тренина, Е.Степановой; Московский центр Карнеги. – М.: Гендальф, 1999. – 309 с.
10. Гуськова Е.Ю. История югославского кризиса (1990-2000) / Е. Ю. Гуськова. – М.: Русское право/Русский Национальный Фонд, 2001. – 720 с.
11. Цани Б. Миграция от нищеты: косовары бегут в Евросоюз [Електронний ресурс] / Б. Цани, И. Шпаковская // Deutsche Welle. – 2015. – 15 февраля. – Режим доступу: <http://dw.com/p/1EbLf>.
12. Филимонова А. От кого и зачем бегут албанцы из Косова? [Електронний ресурс] / А.Филимонова // Фонд стратегической культуры. – 2015. – 15 февраля. – Режим доступу: <http://www.fondsk.ru/news/2015/02/15/ot-kogo-i-zachem-begut-albancu-s-kosova-31772.html>.
13. Bennhold K. Migrants in Germany Fleeing Poverty Find Only a Ticket Home [Electronic Electronic ресурс] / K. Bennhold // The New York Times Company. – 2015. – 28 sept. – Access mode: http://www.nytimes.com/2015/09/29/world/europe/germany-migrants-refugees.html?_r=1/. – Title from the screen.
14. Migracijska politika Republike Hrvatske za razdoblje 2013. - 2015. godine [Електронний ресурс] / Ministarstvo unutarnjih poslova // European Web Site on Integration. – Режим доступу: <http://www.mup.hr/UserDocsImages/ministarstvo/2013/MIGRACIJSKA%20POLITIKA%202013-2015.pdf>.
15. Доклад Генерального секретаря, представленный в соответствии с резолюцией 1009 (1995) Совета безопасности от 23 августа 1995 г. [Електронний ресурс]. – Web-сайт ООН. – Режим доступу: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/1995/730&referer=http://www.un.org/en/sc/documents/sgreports/1995.shtml&Lang=R.
16. Лукић В. Избегличке миграције из Босне и Херцеговине у Београду / В. Лукић. – Београд: Географски институт «Јован Цвијић», САНУ; Цицero, 2005. – 130 с.
17. Югославия в XX веке: очерки политической истории / К. В. Никифоров (отв. ред.), А. И. Филимонова, А. Л. Шемякин и др. – М.: Индик, 2011. – 888 с.
18. Никифоров К.В. Сербия на Балканах. XX век / К.В. Никифоров. – М.: Индик, 2012. – 176 с.

УДК 323.22

Олійник Ю. І.

Національний Інститут стратегічних досліджень,
відділ зовнішньої політики та міжнародної безпеки

ПОЛІТИЧНА САМОІДЕНТИФІКАЦІЯ СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ ТРОПІЧНОЇ АФРИКИ НА МАТЕРІАЛІ ОПИТУВАННЯ АФРИКАНСЬКИХ СТУДЕНТІВ В УКРАЇНІ

Наводяться результати авторського дослідження – анкетування студентів з країн Африки. Результати опитування дозволяють зробити певні припущення щодо рівня лояльності до уряду окремих етнічних і релігійних груп, відчуття дискримінації представниками меншин у країнах регіону.

Ключові слова: етнічна меншина, релігійна ідентифікація, сепаратизм, етнічні конфлікти, політична легітимація